

‘Praten over wat er in de gevangenis was gebeurd, was thuis een taboe’

en ook opgepakt wegens politieke betrokkenheid. 's Nachts lagen we naast elkaar op de grond in de cel, te fluisteren, zoals meisjes doen. Ze vertelde over de jurk waarin ze later wilde trouwen. Op een nacht werd ze opgehaald en kwam ze niet meer terug. Het ene moment voelde ik haar warmte nog naast me, het volgende bestond ze niet meer. Geëxecuteerd. Ik wist: nu was zij het, maar ik had het ook kunnen zijn. Met dat besef heb ik lang geworsteld. Ik droom nog steeds van Tahmina. Zoals ik ook vaak droom dat ik in het vliegtuig zit, per ongeluk land in Teheran en niet meer weg kan komen. Een nachtmerrie.”

In de jaren na haar gevangenschap voelde ze zich passief en apathisch. Haar wil was haar afgenomen, ze was er, maar ze was er niet. Al die droefheid komt samen in één beeld, zegt ze: haar trouwfoto. Ze haalt hem tevoorschijn. Naast Rasoul staat Seighali, 19 jaar, in haar bruidsjurk, met een wit gezichtje en veel oogmake-up. Beiden blikken wat verschrikt en ongemakkelijk in de camera. „Als ik ernaar kijk, voel ik nog steeds de pijn. Ik was een fragiel vogeltje zonder levensvreugde.”

Tussen de vier muren van haar huis sleepten de dagen zich voort. Dat ze moeder werd, maakte dat ze volhield, maar het isolement en de uitzichtloosheid depri-meerden haar. En dan had ze ook nog een trauma dat ze met niemand kon delen. Die ene keer dat ze over de gevangenis sprak, sloeg haar vader op tafel: ‘Hier praten we niet meer over!’ Wat zijn dochter was aangedaan, was te zwaar om te dragen. Het onderwerp was taboe en dat maakte Seighali eenzaam. „Ik moest doen alsof dat deel van mijn leven niet bestond. Wat er gebeurd was, moest mijn geheim blijven.”

Waarom accepteerde je dat?

„Ik begreep dat mijn ouders vooruit wilden. Mijn herinneringen duwden hen naar een plek waar ze niet wilden zijn. Ze wilden ons gezin beschermen tegen de pijn, dus was er geen ruimte voor mijn verhaal. In plaats daarvan deden ze het deksel erop – uit angst, ongemak en onvermogen. En hun onmacht is getransformeerd tot mijn eigen onmacht. Ik praatte er met niemand

over, ook niet met Rasoul. Na verloop van tijd kón ik het niet eens meer.”

Na veertig jaar praat ze wel. In haar boek licht ze een tipje van de sluier op van haar gevangenschap: de martelingen en vernederingen, de stank en het vuil, de angst en de wanhoop. Lang deed ze haar best dat deel van haar geschiedenis te wissen, tot dat het niet meer ging. Hoe harder ze het wegduwde, hoe aanwezig het werd. Niet alleen woekerde het trauma als onkruid in haar ziel, ook werkte het door in haar relatie met Rasoul. Dat wat niet besproken werd, kwam als een muur tussen hen in te staan. En liet ze door te zwijgen niet juist datgene toe wat de dictatuur wilde bereiken, namelijk heersen over haar gedachten?

Het werd tijd het verleden in de ogen te kijken. Door te praten met Rasoul, en door haar levensverhaal op te schrijven. Al zijn er gebeurtenissen die té duister zijn. „Als ik daarnaartoe ga, verkrimp ik.” Ze maakt een afwerende beweging. „Nu ook. Dan voel ik weer mijn eenzaamheid.”

Beperk je daarom ook het beschrijven van gevangenscènes?

„Uit zelfbescherming houd ik het ergste leed privé. Ik wil voorkomen dat mijn waardigheid wordt aangetast. Bovendien: er is voldoende bekend van de dingen, de folteringen die mensen meemaken in dergelijke gevangnissen. Wat voegt het toe om alle details te weten? Ik wil niet inspelen op sensatiezucht.”

Ben je bang voor voyeurisme?

„Ja, maar ook wil ik voorkomen dat mensen mij als slachtoffer zien. Dat er voorbij wordt gegaan aan mijn kracht. Om die reden heb ik mijn trauma ook grotendeels in m'n eentje verwerkt.”

Pouya en Pasha waren 2 en 5 jaar toen je met hen naar Nederland vluchtte. Bracht je hen daarmee in gevaar?

„Het was een roekeloze onderneming. Ik was niet zozeer bang voor mijn eigen leven, maar wel voor dat van mijn kinderen. En toch deed ik het. Ik was gekort-wiekt, zag geen enkel perspectief – het was kiezen tussen slecht en slechter. Wat niet hielp was dat ik inmiddels alleen met mijn zoons was achtergebleven, want Rasoul had al eerder moeten vluchten. Hij was betrappt bij het filmen van een openbare steniging voor westerse media en niet veilig meer in Iran.”

Je asielzoekersprocedure wilde je perse alleen doen. Je koos ervoor om niet ‘mee te liften’ op de aanvraag van je echtgenoot. Waarom?

„Sinds mijn gevangenschap had ik geen vrijheid meer gevoeld. Toen ik in Nederland kwam, was mijn drang om onafhankelijk te zijn sterker dan ooit. Ik wilde zelf verantwoordelijk zijn voor mijn verblijfsvergunning. Eindelijk had ik een keuze! Rasoul vond het pure koppigheid, maar voor mij was het ingaan van een eigen traject een symbolische daad tegen alles dat me was aangedaan.”

Nederland heeft jullie destijds gastvrij ontvangen, schrijf je in je boek. Maar om deel te worden van de samenleving heb je zelf ook keihard gewerkt.

„Ik had een duidelijk doel: erbij horen, mijn achterstand inhalen, iets van het leven maken. Dat ik om 5 uur moest opstaan om het rond te krijgen – Nederlands leren, de zorg voor de kinderen, wegwijs worden in de cultuur, studie, stage – was niet erg. Ik was hier gekomen voor mijn vrijheid, om mijn zoons een betere toekomst te bieden, en dat bracht een verantwoordelijkheid met zich mee. Ik voelde de plicht de mogelijkheden die ik kreeg optimaal te benutten.”

Seighali heeft in dertig jaar veel bereikt. Haar droom, leven in vrijheid, heeft ze waargemaakt. Ze is directeur van de Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF en werd onlangs benoemd tot voorzitter van het Humanistisch Verbond. Daarbij heeft ze nevenfuncties in de cultuursector, woningcorporaties en het College van de Rechten van de Mens. „Ik wil een bijdrage leveren aan de maatschappij die mij kansen heeft gegeven”, zegt ze.

Ook Rasoul, die haar altijd bleef steunen, heeft zijn eigen plek verworven. Hij is opgeklommen van bezorger tot proces-coördinator bij PostNL en heeft een camper-verhuurbedrijf. „Hoewel mijn huwelijk onvrijwillig was, ben ik steeds meer van hem gaan houden”, zegt Seighali.

Nog altijd is ze dankbaar voor al die mensen die zich belangeloos hebben ingezet voor haar gezin. Al ging er weleens iets mis, zoals te lezen is in *Tot op de dag*. Neem de vrijwilligers die trachtten uit te leggen dat men in Nederland eet met bestek. „Dat was hilarisch; alsof wij niet wisten wat een vork was. Maar ze bedoelden het goed.”

In plaats van gast is ze nu zelf gastvrouw en helpt ze andere vluchtelingen zich te ontwikkelen. Behalve een persoonlijk verhaal is haar boek dan ook een pleidooi voor gastvrijheid, voor het respectvol opvangen van mensen die geen andere keuze hebben dan hun vaderland te ontvluchten.

Beschouw je jezelf na dertig jaar nog als een vluchteling?

„Vluchteling zijn is geen identiteit, maar een ervaring. Ik ben een mens met een vluchtverhaal. Natuurlijk had ik mijn vrijheid het liefst in Iran gehad. Dat ik mijn eigen land heb moeten verlaten om elders een stukje grond ‘in te pikken’, bezorgde me aanvankelijk schaamte. Het was alsof ik kwam bedelen om vrijheid. Maar de relatie tussen mij en Nederland is nu gelijkwaardig; ik ben hier gelukkig en kan zijn wie ik ben. Ik ben de schaamte voorbij.”

■ *Tot op de dag* verschijnt bij Ambo Anthos (€21).

